
"Chybí mi duchovní rozměr," říká o připomínání 17. listopadu Mgr. Jaroslav Cuhra, PhD.

"Chybí mi duchovní rozměr," říká o připomínání 17. listopadu Mgr. Jaroslav Cuhra, PhD.

Váš dědeček, inženýr architektury Jaroslav Cuhra, se účastnil protinacistického odboje, byl aktivním funkcionářem Československé strany lidové a jedním z nejdéle zavřených politických vězňů. Jaký máte k němu vztah?

Můj dědeček strávil ve vězení 17 a půl roku. Když zemřel, byly mi dva roky, obraz jsem si tedy sestavil z vyprávění a vzpomínek. Vnímám ho samozřejmě jako legendární osobnost a považuji za zázrak, že jeho rodina navzdory perzekuci vůbec přežila. Ubránila se, udržela víru, rodinné vazby nebyly narušeny a všichni se snažili v nepřátelském systému nalézt cestu, jak vystudovat a nejen přežít.

V čem vás dědečkův osud inspiroval?

O procesu v roce 1961, po němž byl podruhé odsouzen, jsem napsal diplomovou práci, díky níž na mě *vypadlo*, že se „zlatými šedesátými léty“ je to trochu komplikovanější, než se uvádělo. Zlatá byla hlavně pro reformní komunisty, patrně bylo také určité kulturní tání. Na prahu šedesátých let se ale dokončovalo rozkulačování, docházelo k likvidaci soukromých živností, ročně bývalo za „závažnou“ politickou trestnou činnost uvězněno více lidí než za celé normalizační období.

Domníváte se, že veřejně sdílená představa o uvolněných šedesátých letech je pokřivená?

Každý historický výklad vzniká pochopitelně výběrem, v tomto případě se připomíná hlavně kulturní uvolnění a možnost umírněné kritiky, která ovšem nepopírala základy. Nemluví se ale o tom, že případně radikální kritické hlasy, ozývající se z nesprávných pozic, byly tvrdě umlčovány. Tresty těch odsouzených, kteří se do vězení v této době vraceli, byly navíc zosťveny o povinnost dosedět zbytek předchozího trestu, což bylo často mnohem více, než výše aktuálního rozsudku.

Zabýváte se také politikou komunistického režimu vůči římskokatolické církvi v letech 1948–1989 v Československu. Jak se měnil vztah státu a církve v jednotlivých obdobích?

Proměňuje se už na prahu 50. let. Po únoru 1948 komunisté útočí na římskokatolickou církev s cílem zničit ji jako politického oponenta, reakční, proněmeckou a provatikánskou organizaci, odjakživa nepřátelskou českému národu. V letech 1952 – 1953, kdy se zdálo, že likvidace protivníka uspěla, už jde o útok na náboženství jako celek. Najednou se dostávají pod tlak i evangelické církve, které si dosud dokázaly jakýsi prostor vyjednat. Po roce 1956 dochází k vyhazování věřících učitelů ze škol, děti jsou odrazovány od výuky náboženství. Bod zlomu nastává v roce 1968. Ukazuje

se, že ani dvacet let perzekuce církev nezabavilo životnosti. Zvláštní je, proč následný normalizační režim, vnímaný jako spíše neideologický konzumní socialismus, proti náboženství vystoupil tak tvrdě. Přitom kdyby církev nechal na pokoji, možná by se méně pletla do jeho sféry. Režim zakročil, proto se ještě ostřeji vymezila a v podstatě musela reagovat, i když často dost opatrně.

Jaká byla role prostého duchovního za normalizace, dala se srovnat s disentem?

Je třeba si ujasnit, co rozumíme pojmem disent. Buď jím můžeme zahrnout veškerou činnost proti režimu 70. a 80. let nebo exkluzivně chartisty a lidi volící pouze jednu cestu opozice. Uvažování o odporu by ale mělo být mnohem rozmanitější. Pokud jste nepodepsali Chartu 77, nutně to neznamenalo, že jste zbabělec nebo oportunní, ale že se s ní z lidských důvodů nemůžete ztotožnit. Duchovní, stejně jako ekolog, umělec či vydavatel samizdatu, mohli vyvíjet podzemní činnost mimo Chartu, zcela srovnatelnou s jejími signatáři. Prostý duchovní, který pořádal dětské tábory s náboženskou výukou, riskoval stejně jako oni. Poměřování zásluh je dost komplikovaná věc.

V době nevšedního hospodářského růstu se objevuje průzkum veřejného mínění, ve kterém pouze 38 % respondentů uvádí, že dnes se žije lépe než za normalizace. Evidentně zde během 17 porevolučních let došlo k posunu vnímání minulého režimu. Čím si to vysvětlujete?

Jisté vrstvě obyvatelstva se určitě žilo pohodlněji. Po dokončení „mentální fáze“ kolektivizace v normalizačním období byl venkov nasycen, JZD fungovala, lidé měli více majetku, na vsích vyrůstaly nové stavby. Vnímat normalizaci z pohledu venkovského obyvatelstva jako zcela negativní je tedy dost obtížné, leccos jim totiž

sociálně přinesla. Druhá věc je vržení do prostoru svobody, ke kterému po čtyřiceti letech jasně hierarchizovaného systému došlo. Dříve, když jste potřeboval instalatéra, tak za vámi nakonec určitě jeden přišel, dnes si ho musíte shánět „naslepo“ sami a vybírat mezi deseti. Svoboda volby přináší nepohodlí, nevybírat je pohodlnější.

V čem je současné většinové vnímání minulého režimu pokřivené?

Výklad období je příliš černobílý: hodný disent stojí proti zlým komunistům. Na to je pochopitelně vždycky trochu sarkastická reakce, z dětství si také pamatují apriorní nedůvěru k vyprávěnkám těch správných válečných veteránů. Tak zjednodušené schéma do všedního života nezapadá. Ale to je věc, která nic nemění na tom, že šlo o režim postavený na zločinech, je třeba hledat cestu, jak to srozumitelněji podat.

Jak je na tom středoškolská výuka dějin komunistického Československa?

Moc to neznám, pokud jde o učebnice, ale produkce knih o nejnovějších dějinách má jistě svoje limity. Je příliš politická na úkor opomíjených témat, například životního stylu nebo kultury. Takže – pedagog od pedagoga.

Považujete opakující se veřejná připomínání 17. 11. 1989 za taková, jaká by měla být?

Chybí mi duchovní rozměr. Znovu by se mělo připomínat, o co šlo, a pokusit se hlouběji pojmenovat, proč je pro nás výročí důležité. 17. listopad stejně jako 28. říjen by nám měl sdělovat, že svoboda přichází skrze oběti, nic není samozřejmé. Že je občas nutné něco obětovat. Proto bychom měli vzpomínat a vážit si především těch, kteří obět přinesli.

Petr Dušek, autor je spolupracovníkem iFora